
Bibliotheken in cijfers gevat

Vlaanderen
is cultuur

**FOCUS OP:
PUBLIEKSBEREIK**

Leners van de bibliotheek •
Groepskaarten •
Bibliotheekbezoeken •

DEPARTEMENT
CULTUUR,
JEUGD & MEDIA

JANUARI 2017

Het Departement Cultuur, Jeugd en Media verzamelt via de rapporteringstool Bios al geruime tijd gegevens over de openbare bibliotheken. Het verzameld cijfermateriaal is voor iedereen raadpleegbaar op www.kennisportaalccenbib.be.

Deze website biedt bibliothecarissen en beleidsmakers tal van mogelijkheden om de bibliotheekwerking binnen hun gemeente en binnen het volledig Vlaamse landschap te analyseren. De beschikbare gegevens kunnen op een interactieve manier worden verfijnd, zodat de cijfers en grafieken op maat van de individuele gebruiker worden weergegeven.

In de reeks 'Bibliotheken in cijfers gevat' wordt één thema (in dit geval publieksbereik) voor de volledige sector uitgelicht op basis van de verzamelde gegevens in Bios3. Wanneer nieuwe gegevens beschikbaar zijn, zullen de reeds gepubliceerde thematische nummers geactualiseerd worden zodat trends en ontwikkelingen blijvend in kaart worden gebracht.

Ook volgende publicaties zijn beschikbaar:

- Focus op: Bibliotheekinfrastructuur
- Focus op: Personeel
- Focus op: Bibliotheekactiviteiten
- Focus op: Bibliotheekcollecties

Inleiding

Eén van de belangrijkste doelstellingen van de bibliotheek blijft het bereiken van publiek, zowel voor informatie als voor ontspanning. We bekijken in dit rapport de evolutie van de leners en van de bezoekers. We bekijken ook de verdeling van het aantal jeugdeners en het aantal volwassen leners en gaan na hoe het aantal leners zich verhoudt ten opzichte van het inwonertal van de gemeente waarin de bibliotheek zich bevindt. Waar mogelijk stellen we de resultaten voor op een kaart van Vlaanderen.

Sinds de ingebruikname van Bios, in 2006, werden de cijfergegevens van de openbare bibliotheken op een coherente manier opgevraagd. Over de lenersgegevens beschikken we al een tijdje langer, namelijk sinds 1998. We kunnen dus een aantal evoluties schetsen over een langere periode. Vandaar dat sommige gegevens in dit rapport een evolutie vanaf 1998 in beeld brengen, en andere dan weer vanaf 2006.

Een groot deel van deze publicatie gaat over de lenersaantallen. Leners zijn individuele personen of groepen die tijdens het betrokken kalenderjaar minstens één werk ontleenden. Doorheen dit rapport spreken we over leners, maar in principe hebben de data betrekking op zowel individuele leners als kaarthouders. Wanneer we bijvoorbeeld zeggen dat het aantal leners stijgt of daalt, bedoelen we dus dat het aantal leners en kaarthouders stijgt of daalt.

GOED OM TE WETEN

1.450.266
leners

20,39%
leners / inwoners

19.363.510
bezoeken

1. De bibliotheken in Vlaanderen en Brussel op de kaart

In totaal zijn er in 2015 314 bibliotheken in Vlaanderen en Brussel. De volledige lijst van bibliotheken kan worden teruggevonden op het [kennisportaal](#).

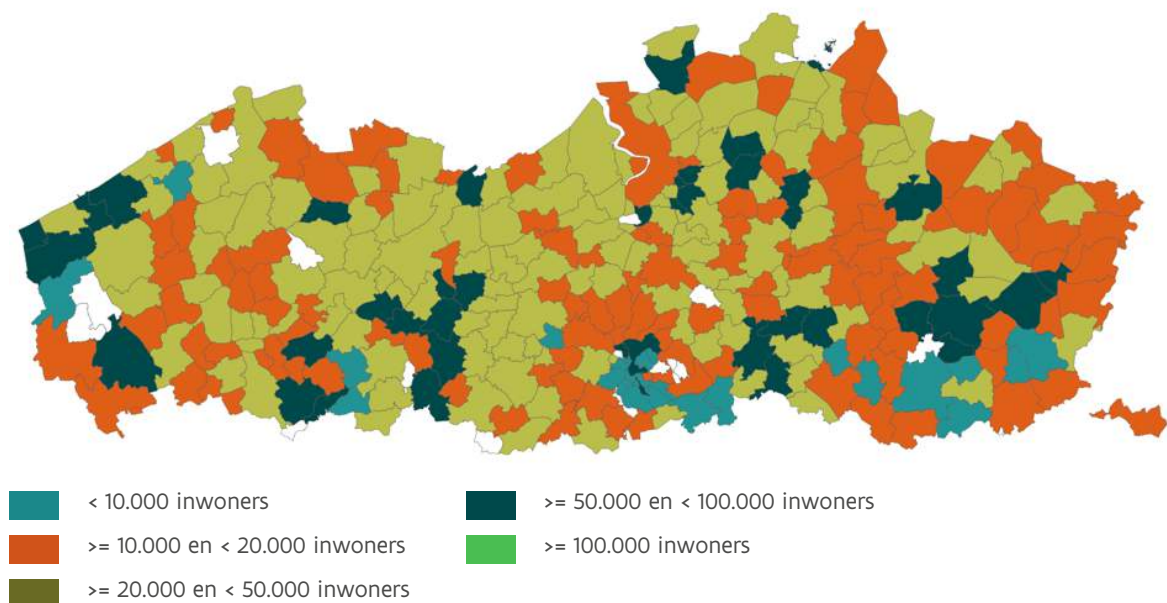
In Brussel richten alle negentien gemeentebesturen een Nederlandstalige bibliotheek in. De Vlaamse Gemeenschapcommissie (VGC) richt een grootstedelijke bibliotheek in (Muntpunt) met het Brussels Hoofdstedelijk Gewest als werkgebied. Een aantal gemeenten sloot een samenwerkingsverband met een aangrenzende gemeente voor de inrichting van een bibliotheek.¹ Daarnaast richten enkele gemeenten samen een bibliotheek in.²

Het kaartje hieronder geeft de bibliotheken in Vlaanderen en Brussel weer volgens inwonertal van de gemeenten. Het merendeel van de bibliotheken is gelegen in gemeenten met 10.000 tot 20.000 en van 20.000 tot 50.000 inwoners.³ Informatie over het aantal vestigingen per bibliotheek, kan worden gevonden in het 'Bibliotheken in cijfers gevat' rapport over infrastructuur.

<http://www.kennisportaalccenbib.be/publicaties>.

Kaart 1.1

Spreading van het aantal bibliotheken volgens inwonertal in Vlaanderen in 2015

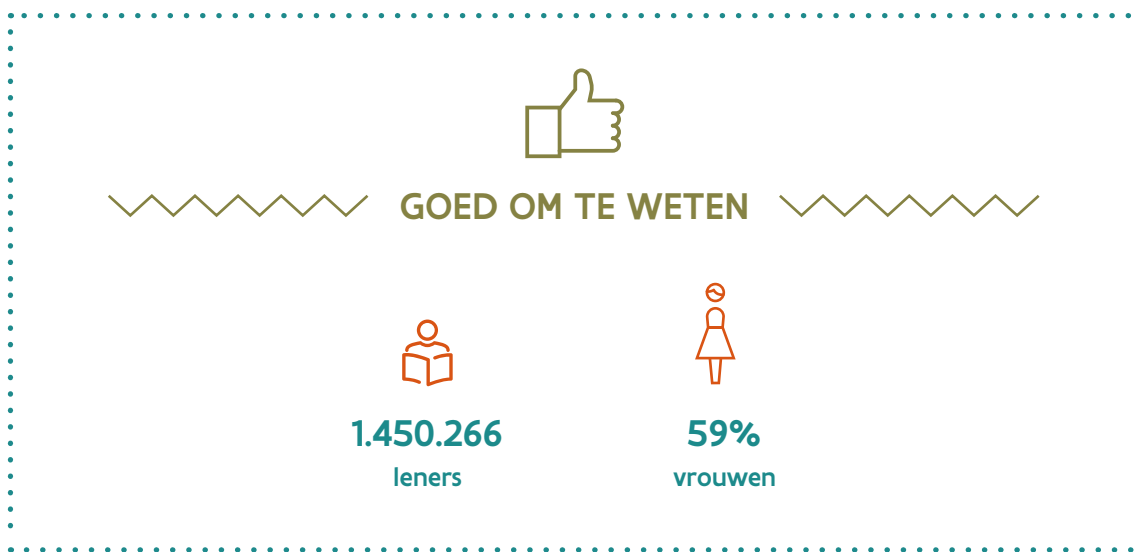

1 Houthulst en Lo-Reninge, Sint-Truiden en Nieuwerkerken, Aalter en Ruiselede, Avelgem en Spiere-Helkijn, Poperinge en Vleteren en Blankenberge en Zuienkerke.

2 Hemiksem en Schelle (IveBIC) en Haacht en Boortmeerbeek (HaBoBIB).

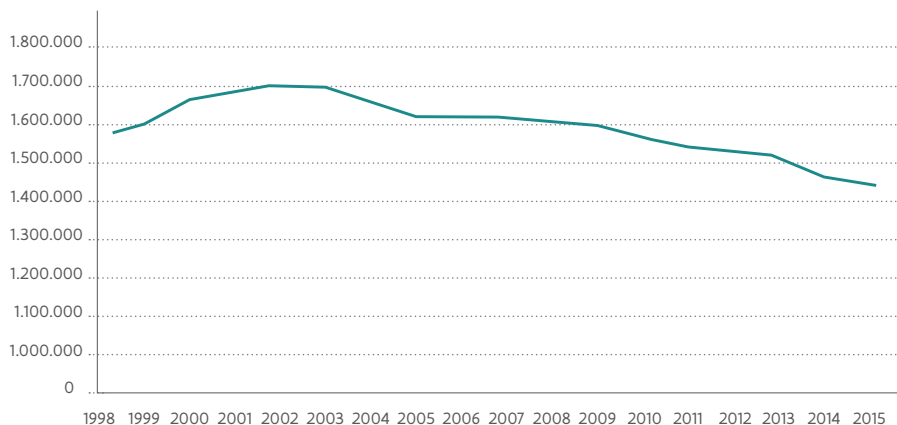
3 Het overzicht met contact – en adresgegevens van alle bibliotheken in Vlaanderen is te raadplegen op de start pagina van www.kennisportaalccenbib.be.

2. Aantal leners

Grafiek 2.1

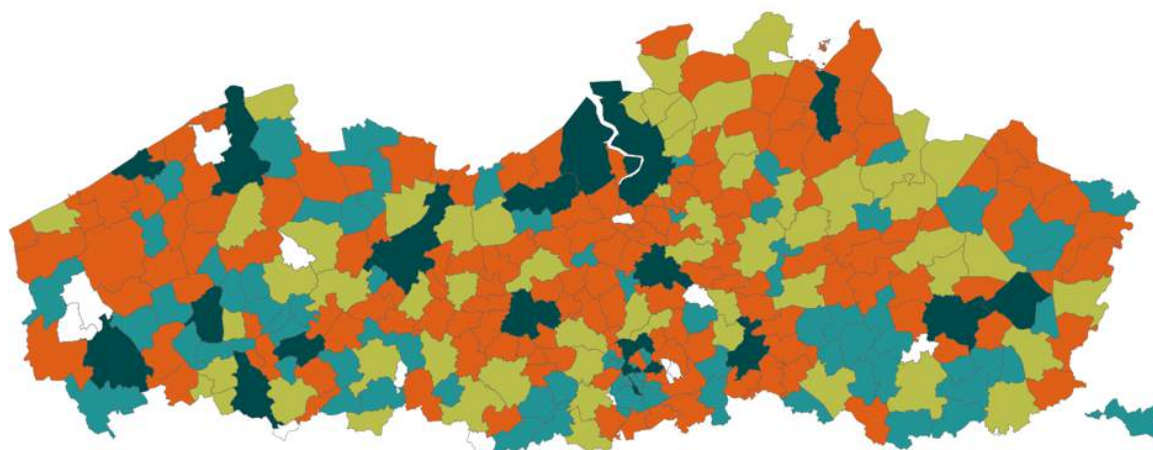
Evolutie van het aantal leners en kaarthouders in de periode 1998-2015

We beschikken sinds 1998 over gedetailleerde gegevens over het aantal leners in de bibliotheken in Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Grafiek 2.1 toont de evolutie van het aantal leners van 1998 tot en met 2015. Deze grafiek toont in de periode 1998-2015 een opmerkelijke evolutie. Vanaf 1998 (1.577.325 leners) steeg het aantal leners in de openbare bibliotheken jaar na jaar tot in 2002. Deze stijging was onder meer te danken aan het toenemend aantal bibliotheken (zo'n 15 nieuwe bibliotheken tussen 1998 en 2002). Vanaf 2003 keerde die evolutie om en ontstond er een dalende trend. Jaar na jaar daalde het aantal leners lichtjes. In totaal zijn er in 2015 in alle bibliotheken samen 1.450.266 leners geregistreerd.

Kaart 1.1

Spreading van het totaal aantal leners in Vlaanderen in 2015 ⁴

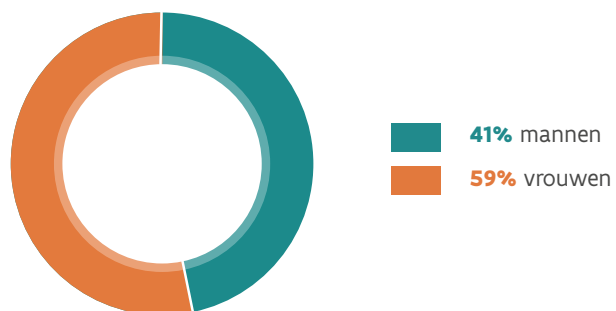
Kaart 1.1 toont aan dat bibliotheken een verschillend aantal leners hebben. Over het algemeen geldt dat de bibliotheken in grotere gemeenten (i.f.v. inwonertal) meer leners hebben dan bibliotheken in kleinere gemeenten (i.f.v. inwonertal). Het merendeel van de bibliotheken heeft 2.000 tot 5.000 en 5.000 tot 10.000 leners. Er is een gelijkmatige verdeling over Vlaanderen van bibliotheken met relatief veel en bibliotheken met relatief weinig leners.

.....

4 Op het kaartje zijn de gemeenten in het wit gemeenten die een samenwerkingsverband sloten met een andere gemeente of gemeenten die samen een bibliotheek inrichtten met andere gemeenten. De hoofdbibliotheek is in dit geval in kleur weergegeven, de 'samenwerkende' bibliotheek is wit. Het gaat om de gemeenten Houthulst en Lo-Reninge, Sint-Truiden en Nieuwerkerken, Aalter en Ruiselede, Avelgem en Spiere-Helkijn, Poperinge en Vleteren, Blankenberge en Zuienkerke, Hemiksem en Schelle (IveBIC) en Haacht en Boortmeerbeek (HaBoBIB).

Grafiek 2.2

Verhouding van het aantal mannelijke en vrouwelijke leners in 2015

Zowel in 2014 als in 2015 was het merendeel van de leners vrouwelijk (59%). 41% van de leners is van het mannelijke geslacht, zo toont grafiek 2.2 aan.

3. Verdeling jeugdleners en volwassen leners

GOED OM TE WETEN

Meer jeugdleners in kleinere gemeenten
Meer leners in categorie 10-19 jaar
Meer jongens onder jeugdleners

In de bibliotheekcollecties wordt doorgaans een onderscheid gemaakt tussen materialen gericht op jongeren en materialen gericht op volwassenen. Het is daarom interessant om dit onderscheid ook door te trekken naar het publieksbereik. Vervolgens bestuderen we het aantal leners in de groep van jongeren (<15 jaar) en het aantal leners in de groep van volwassenen (>= 15 jaar) van 2006 tot en met 2015.

In de bibliotheeksector gebruikt men een internationale standaard om jongeren te definiëren: jongeren zijn alle personen jonger dan 15 jaar. Volwassenen zijn bijgevolg alle personen van 15 jaar of ouder.

Tabel 3.1

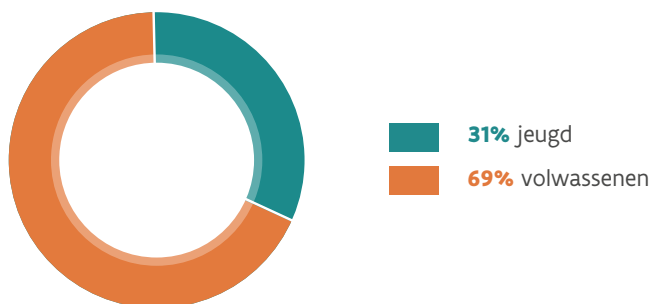
Evolutie van het aantal jeugdleners en volwassen leners in de periode 1998-2015

JAAR	JEUGD	VOLWASSENEN
1998	541.182	1.036.143
1999	541.489	1.070.467
2000	516.626	1.102.468
2001	534.579	1.144.142
2002	553.761	1.144.912
2003	546.018	1.163.158
2004	520.460	1.167.859
2005	523.109	1.139.017
2006	533.925	1.088.714
2007	533.843	1.090.417
2008	528.410	1.068.793
2009	525.765	1.065.146
2010	510.245	1.049.000
2011	500.816	1.043.393
2012	506.019	1.026.527
2013	507.040	1.005.342
2014	471.123	993.512
2015	474.106	976.160

Tabel 3.1 bevat het aantal jeugdleners en het aantal volwassen leners in de bibliotheken van 1998 tot en met 2015. In absolute aantallen zien we dat zowel het aantal jeugdleners als het aantal volwassen leners vanaf 2008 daalt. Hoewel het aantal jeugdleners iets stabielier blijft doorheen de tijd dan het aantal volwassen leners, is in beide groepen een dalende trend merkbaar. In 2015 registreren de bibliotheken nog ruim 975.000 volwassen leners en ongeveer 475.000 jeugdleners. Ondanks de scholenwerking van bibliotheken, kent dus ook het aantal jeugdleners een dalende trend.

Grafiek 3.1

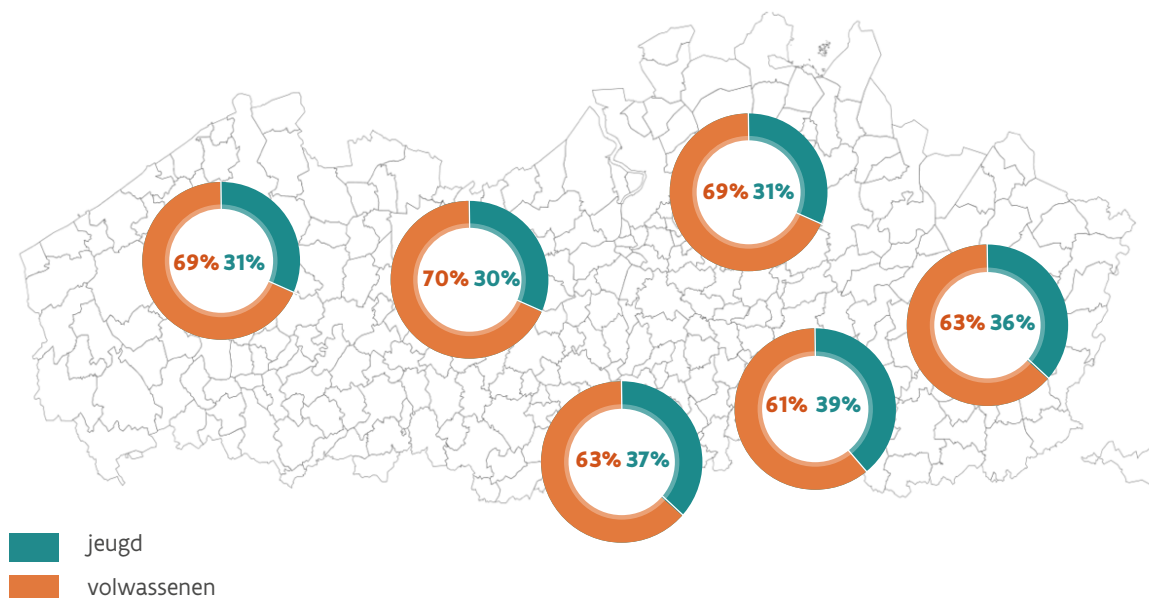
Verhouding tussen het aantal jeugdeners en volwassen leners in 2015

Wanneer we de verhoudingen bestuderen, zien we een stabiele trend doorheen de tijd. De verhouding jeugd versus volwassen leners is niet sterk afwijkend doorheen de periode 2006-2015 en schommelt rond de 65% (volwassenen) versus 35% (jeugd). In de loop van de jaren zijn er enkele lichte schommelingen, maar die zijn verwaarloosbaar. In 2015 behoort 69% van alle leners tot de categorie van volwassenen, 31% is jonger dan 15 jaar (zie grafiek 3.1).

Kaart 3.1

Percentage jeugdeners t.o.v. het totaal aantal leners per provincie in Vlaanderen in 2015

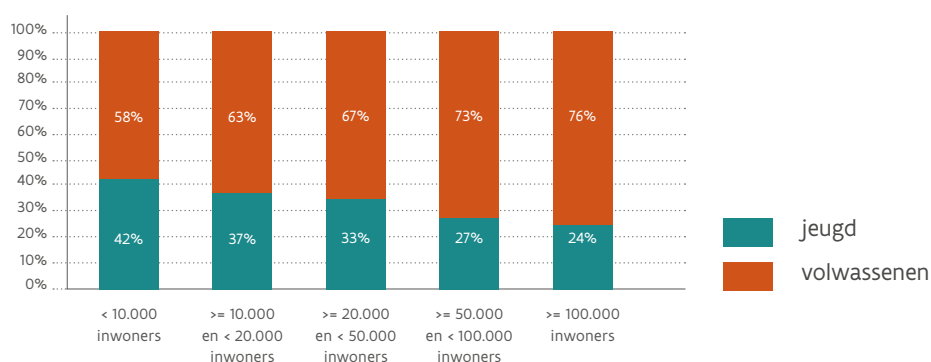

Per provincie zijn er verschillen, zo wordt weergegeven op kaartje 3.1. In een gemiddelde bibliotheek in Oost-Vlaanderen bestaat 30% van het totale lenersaantal uit jeugdleners. Dit ligt iets lager dan in de andere provincies. In Vlaams-Brabant is dat 39%, in Antwerpen en West-Vlaanderen 31% en in Limburg 36%. In Brussel behoort 37% van alle leners tot de groep van jeugd.

Op het [kennisportaal](#) kunnen in de rubriek publieksbereik – Hoeveel leners heeft de bibliotheek? de resultaten per provincie en per bibliotheek geraadpleegd worden. Links kan gefilterd worden op provincie, gemeente, jaartal en inwonertal. In het dashboard zelf kan u op de grafieken klikken en filteren naar de groep van jeugd of de groep van volwassenen.

Grafiek 3.2

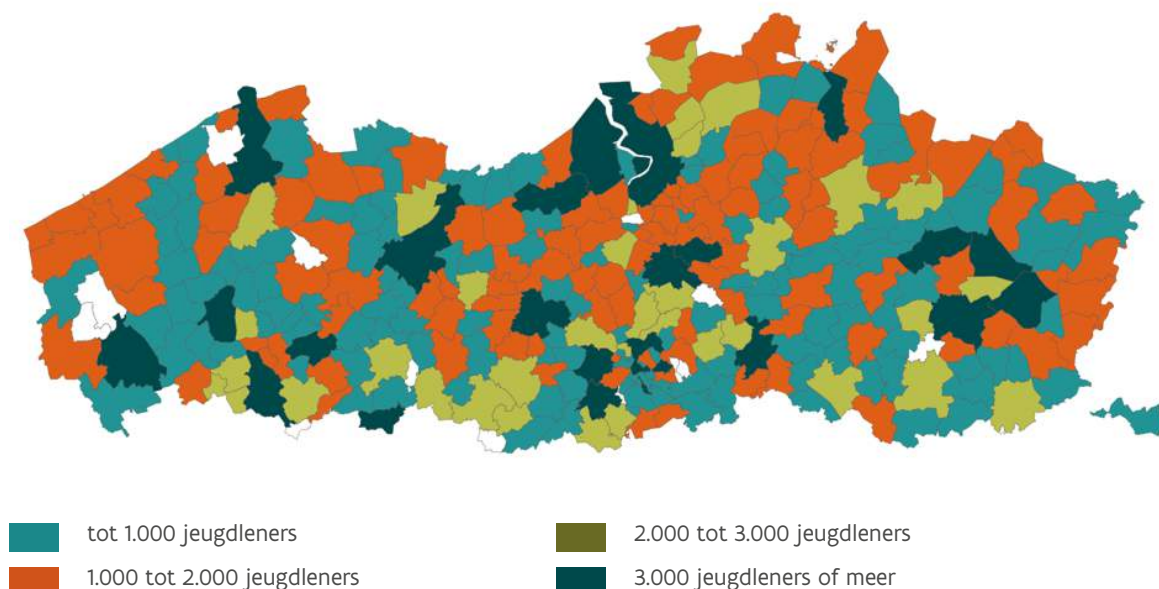
Verhouding tussen het aantal jeugdleners en volwassen leners in gemeenten gerangschikt volgens inwonertal

Niet enkel per provincie, maar ook tussen grotere en kleinere gemeenten (i.f.v. inwonertal) zijn er verschillen in de verhouding tussen het aantal jeugdleners en het aantal volwassen leners, zo toont grafiek 3.2 aan. Wanneer we de lenersaantallen opsplitsen naargelang de grootte van de gemeente waarin de bibliotheek zich bevindt, komen er enkele interessante resultaten tevoorschijn. In kleine gemeenten zijn er in verhouding meer jeugdleners dan in grotere gemeenten. Meer bepaald tonen de cijfers in grafiek 3.2 aan dat de verhouding jeugdleners – volwassen leners schommelt rond de 40/60 in kleinere gemeenten (<10.000 inwoners en tussen de 10.000 en 20.000 inwoners). In grote gemeenten (tussen de 50.000 en 100.000 inwoners en 100.000 inwoners of meer) is deze verhouding 25/75. Deze verhoudingen zijn stabiel doorheen de jaren.

Kaart 3.2

Spreiding van het aantal jeugdleners in de gemeenten in Vlaanderen in 2015 ⁵

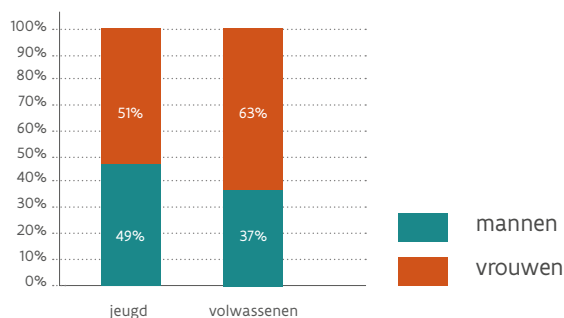
Kaart 3.2 toont aan dat bibliotheken een verschillend aantal jeugdleners hebben. De spreiding van het aantal jeugdleners hangt samen met de spreiding van het aantal leners (zie kaart 1.1). Hoe meer leners geregistreerd zijn in de bibliotheek, hoe meer jeugdleners de bibliotheek ook heeft. Over het algemeen geldt dat de bibliotheken in grotere gemeenten meer jeugdleners hebben dan bibliotheken in kleinere gemeenten (i.f.v. inwonertal). Er is een gelijkmatige verdeling over Vlaanderen van bibliotheken met relatief veel en bibliotheken met relatief weinig leners en kaarthouders.

.....

5 Op het kaartje zijn de gemeenten in het wit gemeenten die een samenwerkingsverband sloten met een andere gemeente of gemeenten die samen een bibliotheek inrichtten met andere gemeenten. De hoofdbibliotheek is in dit geval in kleur weergegeven, de 'samenwerkende' bibliotheek is wit. Het gaat om de gemeenten Houthulst en Lo-Reninge, Sint-Truiden en Nieuwerkerken, Aalter en Ruiselede, Avelgem en Spiere-Helkijn, Poperinge en Vleteren, Blankenberge en Zuienkerke, Hemiksem en Schelle (IveBIC) en Haacht en Boortmeerbeek (HaBoBIB).

Grafiek 3.3

Verhouding tussen het aantal mannelijke en vrouwelijke leners in de groep van jeugd en volwassenen in 2015

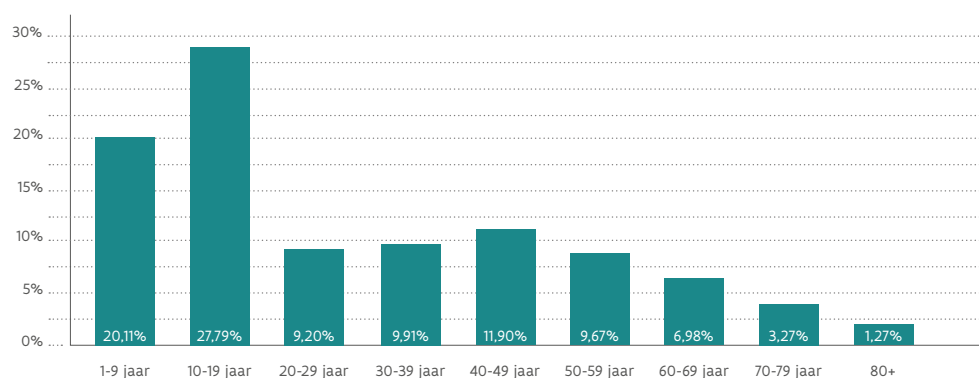
In paragraaf 1 werd toegelicht dat 59% van het totaal aantal leners vrouwen en 41% mannen zijn. Wanneer we deze verhouding opnieuw bekijken, maar dan voor de groep van jeugdleners en volwassen leners afzonderlijk, zien we verschillen. Grafiek 3.3 toont ongeveer evenveel mannen (49%) als vrouwen (51%) in de groep van jeugdleners. In de groep van volwassen leners liggen de verhoudingen anders: 37% van de leners is man, 63% is vrouw. Een verklaring voor dit verschil tussen beide groepen van leners is te vinden in de schoolbezoeken aan de bibliotheek. In de groep van jeugdleners zitten heel wat personen die materialen ontlenen wanneer ze met de school naar de bibliotheek gaan. Bijgevolg is de verhouding jongens – meisjes ongeveer gelijk.

In Bios3 worden sinds 2014 gedetailleerde gegevens geregistreerd over de leners. Naast de opsplitsing tussen jeugdleners en volwassen leners, kunnen bibliotheken vrijblijvend informatie invoeren over het geslacht en de leeftijd van de leners. We gaan daarom een stap verder en bestuderen het percentage leners per leeftijdscategorie in 2015.⁶

.....
6 De gedetailleerde lenersgegevens moeten niet verplicht aangeleverd worden door de bibliotheek op de registratiewebsite Bios3. In de grafiek wordt het gedetailleerd lenersprofiel dus enkel weergegeven indien dit door de bibliotheek werd aangeleverd.

Grafiek 3.4

Het percentage leners per leeftijdscategorie in 2015

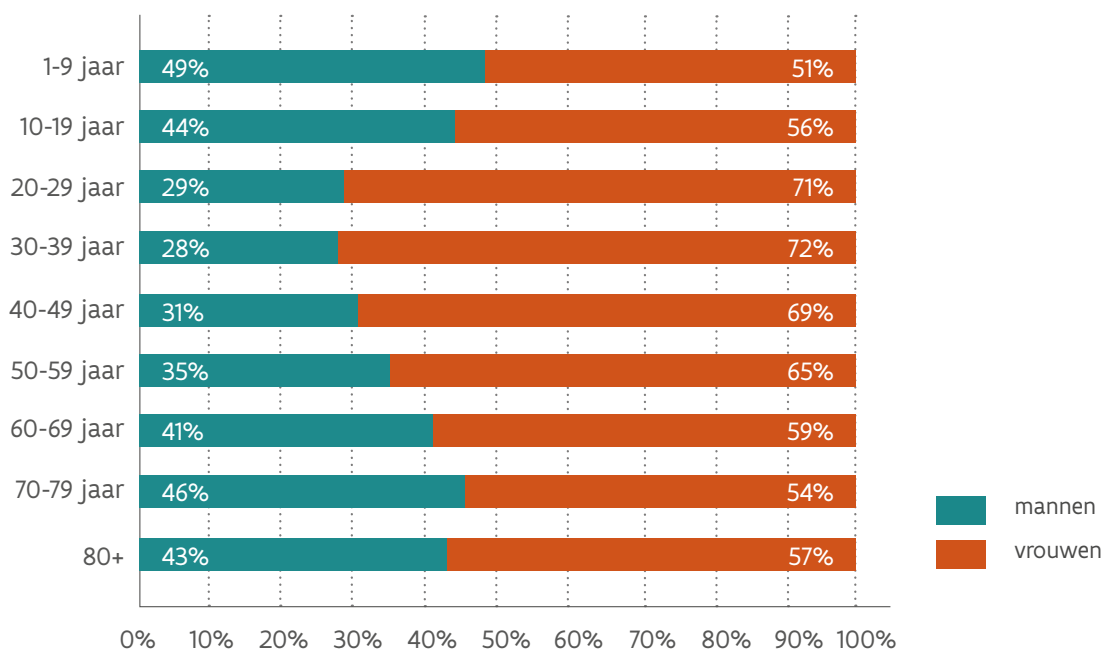

De resultaten in grafiek 3.4 tonen aan dat de groep van 10-19 jarigen het sterkst vertegenwoordigd is onder de leners (27,79%). Vanaf de leeftijd van 49 jaar zijn er steeds minder leners vertegenwoordigd in het totale lenersbestand: de groep van 40-49 jarigen maakt 11,90% uit van de groep van leners, terwijl de groep van 60-69 jarigen 6,98% uitmaakt. De 80-plussers zijn het minst vertegenwoordigd in de groep van leners (1,27%).

[Via deze link naar het kennisportaal](#) kan u in de rubriek publieksbereik – Wie leent in de bib? de gegevens gedetailleerd raadplegen en kan u per geboortjaar zien hoeveel leners geregistreerd werden. Aan de linkzijde van de pagina kan u de gegevens desgewenst verfijnen volgens provincie, gemeente, jaartal en inwonertal.

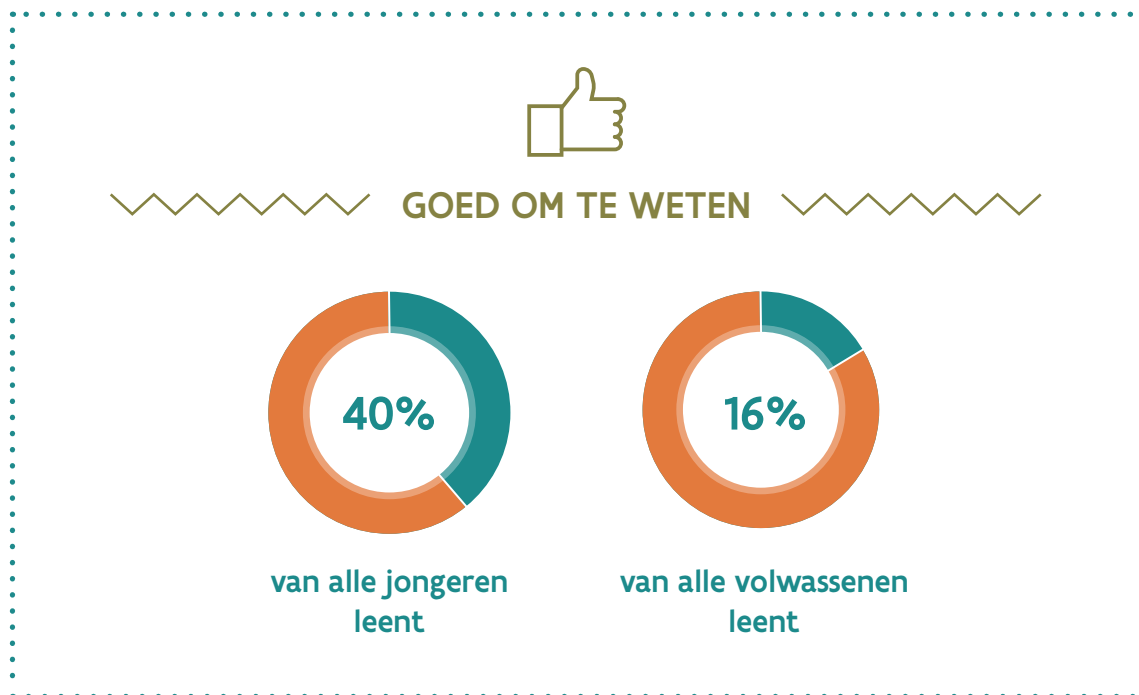
Grafiek 3.5

Verhouding aantal mannelijke en vrouwelijke leners per leeftijdscategorie in 2015

Meer gedetailleerde gegevens over het verband tussen geslacht en leeftijd vinden we in grafiek 3.5. Hier bundelen we de gegevens over de lenersaantallen per leeftijdscategorie en per geslacht. Deze grafiek bevestigt de voorgaande cijfers: bij de 1-9 jarigen en 10-19 jarigen is het verschil tussen het aantal mannelijke en vrouwelijke leners niet zo groot (49% mannen versus 51% vrouwen), terwijl in de andere leeftijdscategorieën de leners grotendeels bestaan uit vrouwen. In de groep van 30-39 jarigen is het verschil tussen het aantal mannelijke en vrouwelijke leners het grootst (28% mannelijke versus 72% vrouwelijke leners). Naarmate men ouder wordt, worden de verschillen weer kleiner. Zo is in de groep van 70-79 jarigen de verhouding 46% mannen tegenover 54% vrouwen.

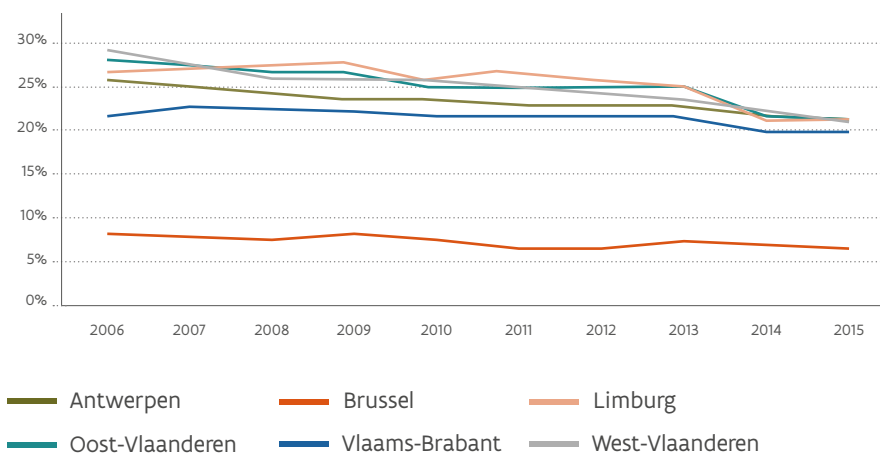
4. Verhouding leners/inwoners

De resultaten in grafiek 3.2 doen ons verder nadenken over de verhouding tussen het aantal leners en de inwonertallen. Een bibliotheek kan in vergelijking met andere bibliotheken veel leners hebben, maar als deze bibliotheek in een grote stad ligt, is dit niet verrassend. Omgekeerd kan een bibliotheek in verhouding tot andere bibliotheken weinig leners hebben, maar ook dit kan samenhangen met het feit dat de bibliotheek zich in een kleine gemeente (i.f.v. inwonertal) bevindt. Om uitspraken te kunnen doen over 'veel' of 'weinig' leners, bekijken we de lenersaantallen in verhouding tot de inwonertallen.

Grafiek 4.1

Evolutie van het aantal leners en kaarthouders t.o.v. het inwonertal per provincie, in de periode 2006-2015

In 2015 leent 20,39% van de inwoners van de Vlaamse Gemeenschap in de bibliotheek. Om na te gaan wat deze verhouding tussen het aantal leners en het aantal inwoners per provincie is, stelden we een evolutiegrafiek op van 2006 tot en met 2015. In alle provincies zien we tussen 2006 en 2015 een dalende trend. De lenersaantallen zijn gezakt, terwijl de bevolking is toegenomen doorheen de tijd. Tussen de provincies zijn er wel verschillen merkbaar. In de provincies Limburg (23,28% in 2015), Oost-Vlaanderen (23,26% in 2015) en West-Vlaanderen (23,11% in 2015) trekken de bibliotheken verhoudingsgewijs het hoogste aantal leners. In Vlaams-Brabant (19,82%) en in Antwerpen (20,82%) is in 2015 ongeveer één op vijf inwoners lener in de bibliotheek. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ligt dat aantal het laagst (+-7%). Dit relatief lage verhoudingscijfer valt te verklaren door de dichtere en zeer diverse bevolkingssamenstelling in Brussel.⁷

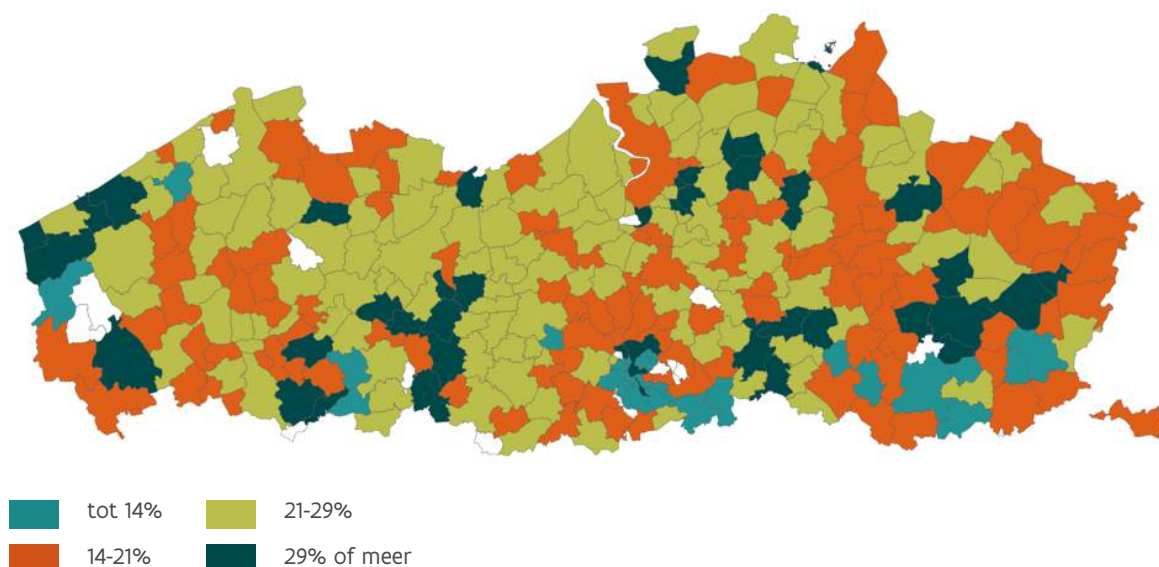
Per gemeente ziet de verhouding tussen leners en inwoners er als volgt uit:

.....

7 In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt een 30%-norm gehanteerd. Dit wil zeggen dat 30% van het inwonertal genomen wordt voor het berekenen van deze statistieken.

Kaart 4.1

Spreiding van het aantal leners t.o.v. het inwonertal in Vlaanderen in 2015 ⁸

Kaart 4.1 toont de verhouding tussen het aantal leners en het inwonertal in de gemeenten in Vlaanderen in 2015. Deze spreidingskaart houdt, met andere woorden, rekening met het aantal inwoners in de gemeente bij het bestuderen van de lenersaantallen. Opvallend op de kaart is dat deze verhouding niet gelijkmatig verdeeld is over Vlaanderen. In Oost-Vlaanderen zijn er relatief veel gemeenten waar 21 tot 29% van de inwoners leent. In Limburg zijn er dan weer relatief veel gemeenten waar 14 tot 21% van de inwoners leent. We zien dat het niet zo is dat het verhoudingscijfer groter is in grotere gemeenten en dat het verhoudingscijfer kleiner is in kleinere gemeenten.

Interessant is de mogelijkheid om te 'benchmarken' of te vergelijken tussen gemeenten onderling. [Via deze link naar het kennisportaal](#) kan u naar de benchmarkomgeving. Links onderaan klikt u op 'Vergelijk tussen gemeenten', u wordt dan automatisch naar de benchmarkomgeving geleid. U kan dan bijvoorbeeld nagaan of uw bibliotheek in vergelijking met vergelijkbare bibliotheken (bv. op het vlak van het aantal inwoners, aantal gedrukte materialen, aantal inkomsten, etc.) in verhouding veel of weinig leners registreert. [Op deze pagina](#) vindt u meer uitleg over hoe u concreet te werk kan gaan. U vindt er ook een demofilmje dat u stap voor stap toont hoe de benchmarkomgeving werkt.

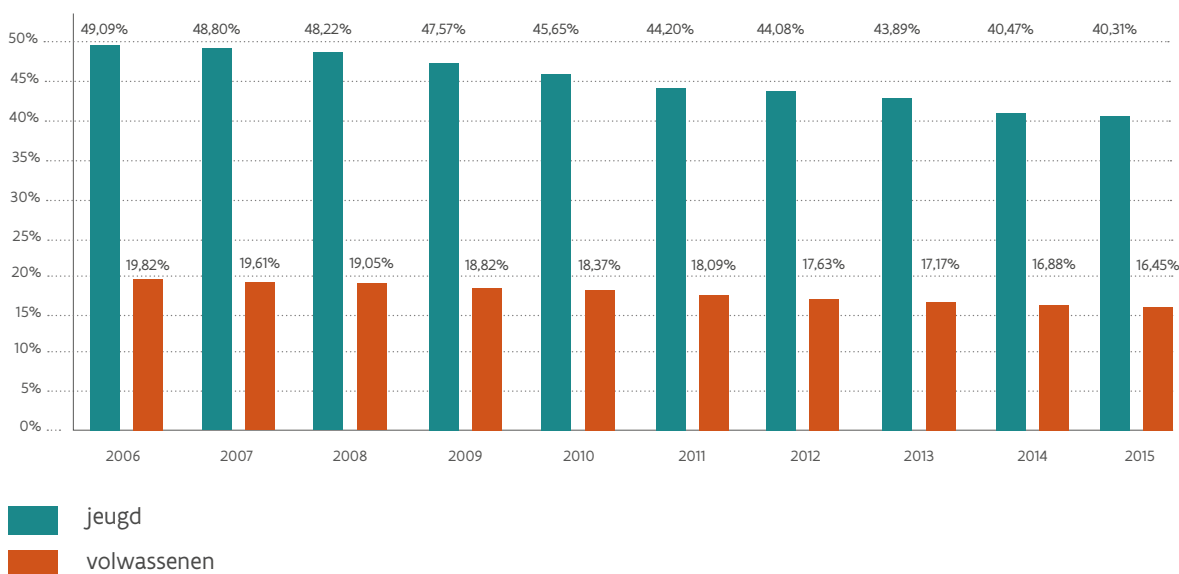
Bij jeugdleners (<15 jaar) en volwassen leners (>= 15 jaar) liggen de verhoudingen tussen het inwonertal en het aantal leners volledig anders. De cijfers in grafiek 4.2 bewijzen dit.

.....

⁸ Op het kaartje zijn de gemeenten in het wit gemeenten die een samenwerkingsverband sloten met een andere gemeente of gemeenten die samen een bibliotheek inrichtten met andere gemeenten. De hoofdbibliotheek is in dit geval in kleur weergegeven, de 'samenwerkende' bibliotheek is wit. Het gaat om de gemeenten Houthulst en Lo-Reninge, Sint-Truiden en Nieuwerkerken, Aalter en Ruiselede, Avelgem en Spiere-Helkijn, Poperinge en Vleteren, Blankenberge en Zuienkerke, Hemiksem en Schelle (IveBIC) en Haacht en Boortmeerbeek (HaBoBIB).

Grafiek 4.2

Evolutie van de verhouding tussen het aantal leners en kaarthouders t.o.v. het inwonertal in de groep van jeugdeners en volwassen leners, in de periode 2006-2015

Hoewel in absolute cijfers volwassenen de grootste groep van leners uitmaken (zie paragraaf 1), is de groep van jongeren relatief gezien het sterkst vertegenwoordigd onder de leners. De bevolkingscijfers tonen immers aan dat de min 15-jarigen ongeveer 10% uitmaken van de bevolking. Verhoudingsgewijs ontleent er meer jongeren (< 15 jaar) dan volwassenen (>= 15 jaar) materialen in de bibliotheek, zo toont grafiek 4.2 aan. In beide bevolkingsgroepen daalt het aantal leners wel doorheen de jaren. In 2006 ontleende nog ongeveer één op 2 jongeren (49,09%) minstens eenmaal per jaar een werk in de bibliotheek. In 2015 is dit aantal gedaald naar 40,31%. Daar waar in 2006 nog bijna één op vijf volwassenen (19,82%) een werk ontleende in de bibliotheek is dit in 2015 nog ongeveer één op zes (16,45%).

Een mogelijke verklaring voor de bevinding dat de jeugd verhoudingsgewijs meer lener in een bibliotheek is dan de volwassenen, is dat jongeren via de school de bibliotheek bezoeken en bibliotheekmaterialen leren kennen.

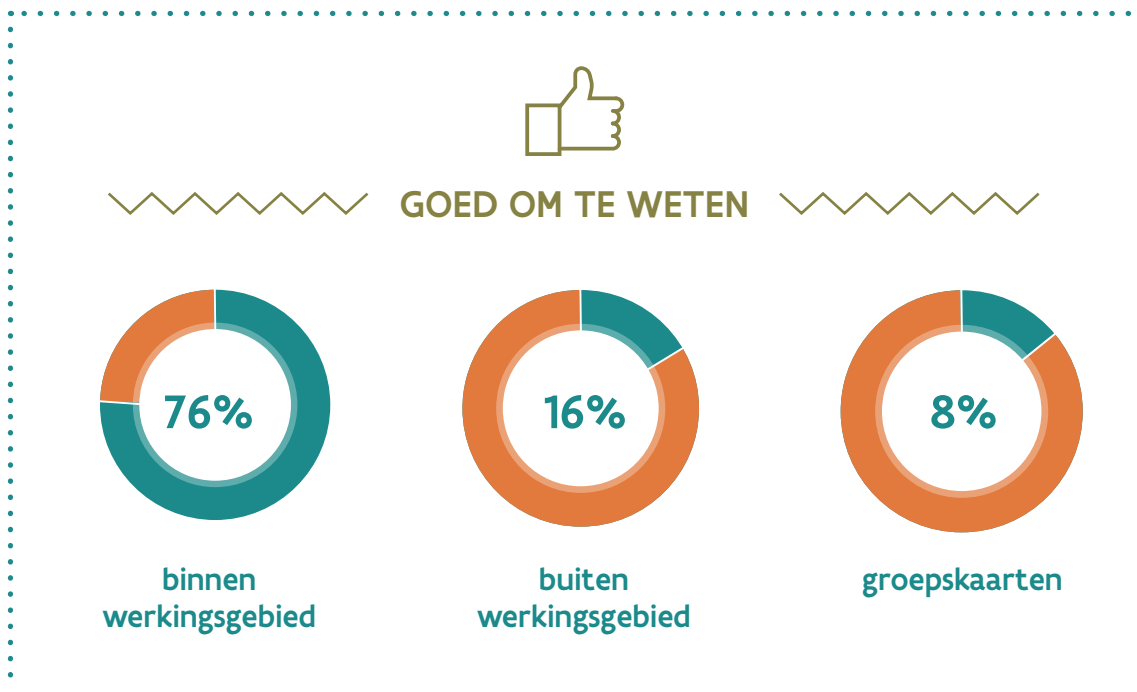
Per provincie zien we volgende percentages:

Tabel 4.1

Overzicht van het percentage leners in de groep van jeugdleners en volwassen leners per provincie, in de periode 2006-2015

		ANTWERPEN	LIMBURG	OOST-VLAANDEREN	VLAAMS-BRABANT	WEST-VLAANDEREN	BRUSSELS HOOFD- STEDELIJK GEWEST (30% VAN TOTAAL INWONERTAL)
● 2006	Jeugd	46,59	60,20	53,83	49,74	57,98	14,76
	Volw.	21,12	20,60	22,53	17,29	22,62	6,42
● 2007	Jeugd	47,01	62,07	52,23	49,64	57,83	14,48
	Volw.	20,71	20,59	22,47	17,73	22,08	6,24
● 2008	Jeugd	45,12	58,85	53,24	52,42	56,50	13,87
	Volw.	20,08	21,25	21,79	17,02	20,83	6,11
● 2009	Jeugd	43,65	59,53	51,04	52,90	56,42	15,05
	Volw.	19,73	21,14	21,74	16,77	20,49	6,07
● 2010	Jeugd	43,09	57,06	46,35	51,49	55,54	14,30
	Volw.	19,50	20,32	21,36	15,78	20,29	5,83
● 2011	Jeugd	42,67	60,47	44,71	51,79	47,50	13,45
	Volw.	19,02	19,85	21,20	15,26	20,91	5,01
● 2012	Jeugd	42,47	60,33	45,06	51,61	48,21	13,10
	Volw.	18,21	19,43	21,08	15,26	20,34	4,59
● 2013	Jeugd	41,83	60,44	44,79	51,20	48,57	13,87
	Volw.	17,68	18,47	20,80	14,98	19,61	4,89
● 2014	Jeugd	41,08	53,75	40,92	42,43	48,21	12,18
	Volw.	17,38	17,60	20,40	15,17	19,28	4,96
● 2015	Jeugd	40,87	55,24	40,30	43,08	47,60	11,87
	Volw.	16,76	17,41	19,95	15,07	18,81	4,70

5. Spreiding jeugdleners en volwassen leners

In dit onderdeel bekijken we de spreiding van de leners. We maken een onderscheid tussen de jeugdleners en de volwassen leners. Voorgaande cijfers tonen immers aan dat deze groepen niet vergelijkbaar zijn voor wat betreft het publieksbereik. We willen daarom weten hoeveel jeugd- en hoeveel volwassen leners afkomstig zijn van binnen het werkingsgebied van de bib, hoeveel er buiten het werkingsgebied van de bib wonen en hoeveel er een groepskaart hebben (zie grafiek 5.1 en 5.2).

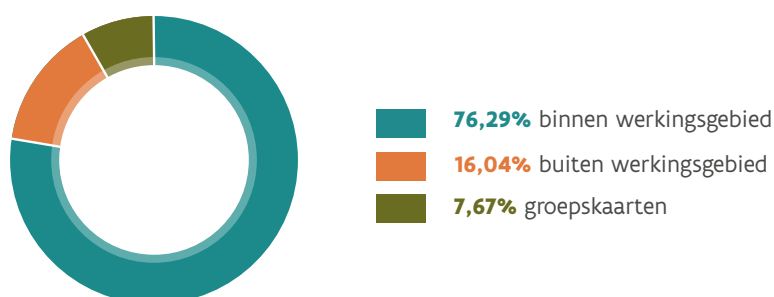
Onder het werkingsgebied van de bibliotheek verstaan we het werkingsgebied van de gemeente zelf bij een gemeentelijke bibliotheek en van alle samenwerkende gemeenten binnen een samenwerkingsverband.

Groepskaarten zijn kaarten voor niet-individuele gebruikers van binnen en buiten het werkingsgebied. Dit zijn organisaties zoals bijvoorbeeld instellingen, klas(sen) of jeugdverenigingen. Ook lerarenkaarten die worden gebruikt voor klasuitleningen vallen hieronder.

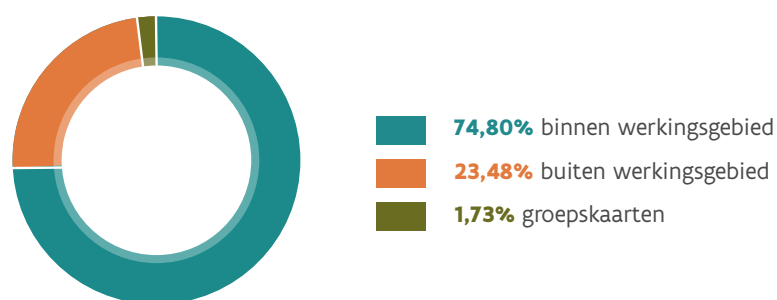
Grafiek 5.1

Percentage jeugdleners en kaarthouders binnen het werkingsgebied, buiten het werkingsgebied en met groepskaart

Grafiek 5.2

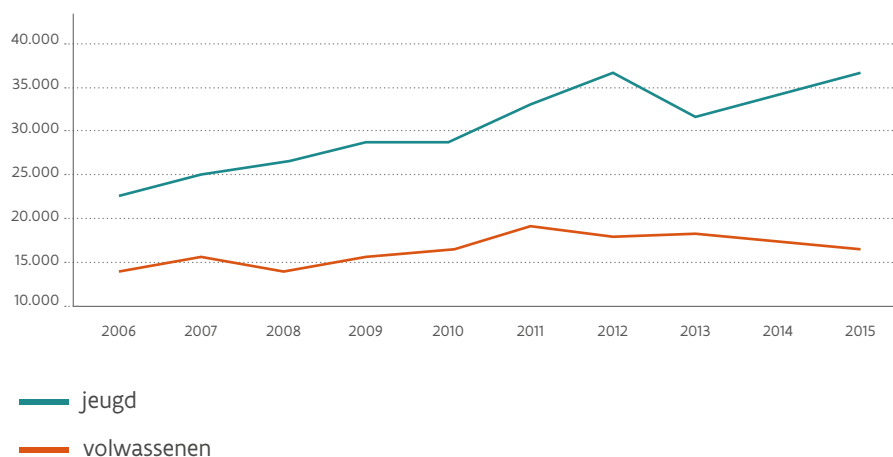
Percentage volwassen leners en kaarthouders binnen het werkingsgebied, buiten het werkingsgebied en met groepskaart

Het percentage leners dat van binnen het werkingsgebied van de gemeente afkomstig is, is voor jeugdleners en volwassen leners gelijkaardig: 76% vs. 75%. 16% van de jeugdleners komt van buiten de gemeentegrenzen, terwijl dit bij volwassenen iets hoger ligt: 23%. De grotere mobiliteitsmogelijkheden bij volwassenen spelen hier wellicht een belangrijke rol. Bij de groep van jeugdleners (klassen, jeugdverenigingen...) wordt meer gebruik gemaakt van groepskaarten dan bij de groep van volwassen leners (rusthuizen, leesclubs...): 8% vs. 2%.

Grafiek 5.3

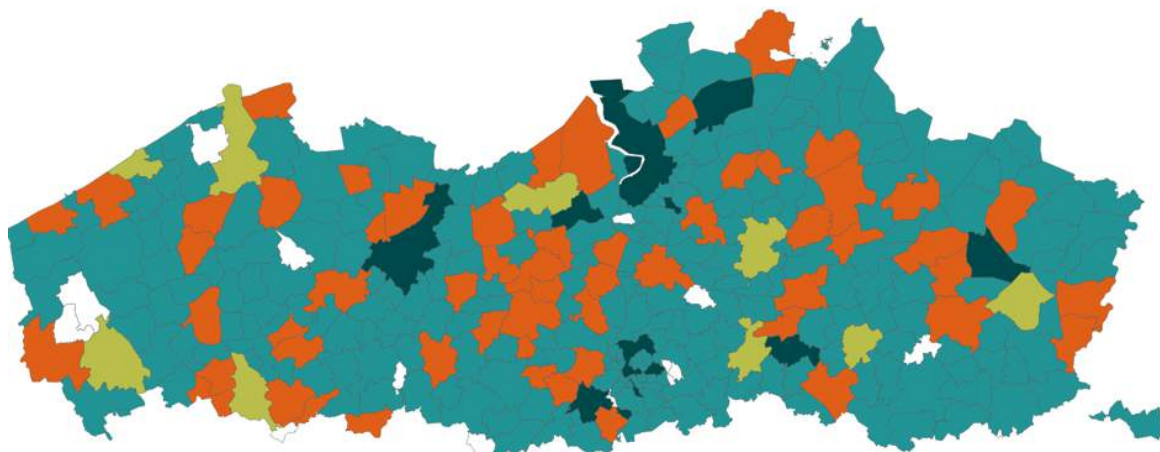
Evolutie van het aantal groepskaarten voor jeugdeners en volwassen leners

Evolutiegrafiek 5.3 toont een algemene stijging van het aantal groepskaarten aan. Vooral in de groep van jeugd is er een sterke stijging van het aantal groepskaarten: in 2008 waren er 25.816 groepskaarten, in 2015 36.344. In de groep van volwassen leners zien we in 2015 meer groepskaarten dan in 2008, maar een piek werd bereikt in 2011 (19.571 groepskaarten). Vanaf 2011 daalde het aantal groepskaarten voor volwassenen lichtjes, met ongeveer 3.000 groepskaarten minder in 2015.

Kaart 5.1

Spreiding van het aantal groepskaarten in Vlaanderen in 2015 ⁹

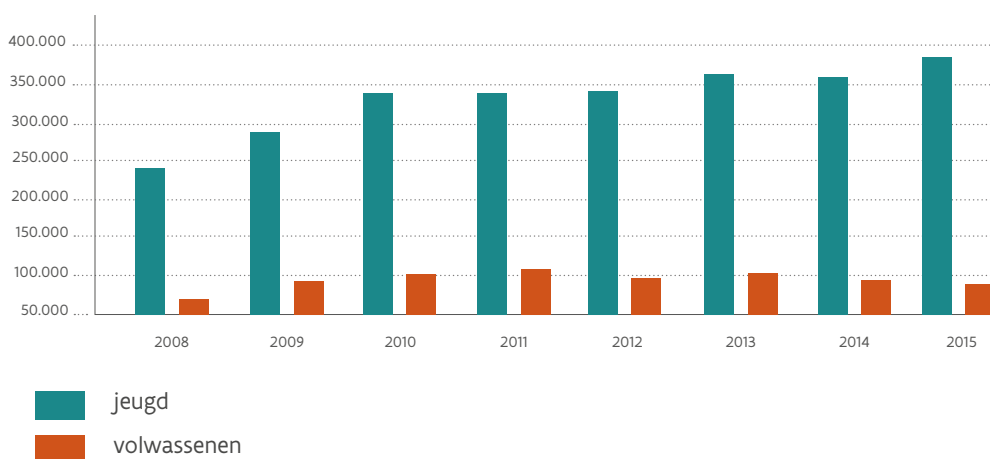
Als we de cijfers over de groepskaarten per gemeente bekijken (kaart 5.1), zien we dat het merendeel van de bibliotheken minder dan 200 groepskaarten registreert. Een klein aantal bibliotheken (i.f.v. inwonertal) registreert meer dan 500 groepskaarten. Het aantal groepskaarten dat uitgereikt wordt door de bibliotheken is mooi verspreid over Vlaanderen. Er is geen onevenwicht in bepaalde provincies of streken.

.....

⁹ Op het kaartje zijn de gemeenten in het wit gemeenten die een samenwerkingsverband sloten met een andere gemeente of gemeenten die samen een bibliotheek inrichtten met andere gemeenten. De hoofdbibliotheek is in dit geval in kleur weergegeven, de 'samenwerkende' bibliotheek is wit. Het gaat om de gemeenten Houthulst en Lo-Reninge, Sint-Truiden en Nieuwerkerken, Aalter en Ruiselede, Avelgem en Spiere-Helkijn, Poperinge en Vleteren, Blankenberge en Zuienkerke, Hemiksem en Schelle (IveBIC) en Haacht en Boortmeerbeek (HaBoBIB).

Grafiek 5.4

Evolutie van het aantal jeugdgebruikers en volwassen gebruikers dat bereikt wordt met de groepskaart

Vervolgens kijken we naar het aantal personen dat bereikt wordt met de groepskaarten. Grafiek 5.4 bevat de cijfers van het aantal leners dat wordt bereikt via groepskaarten (op basis van een lijst of van een raming) en zelf niet over een individuele lenerspas beschikken. De personen die met deze kaarten worden bereikt en wel over een individuele lenerspas beschikken worden hier niet meegerekend. De resultaten tonen aan dat er voor de groep van jeugd een stijging is van het aantal bereikte gebruikers: van 236.949 in 2008 naar 380.543 in 2015. Ook bij de groep van volwassenen zien we een stijging. In 2008 werden 68.436 personen bereikt met de groepskaart, in 2015 81.186. We zien hier sinds 2011 wel een daling. Toen werden er meer dan 105.000 volwassenen bereikt met groepskaarten. De gedetailleerde cijfers kunnen geraadpleegd worden via www.kennisportaalccenbib.be.

6. Aantal bibliotheekbezoeken

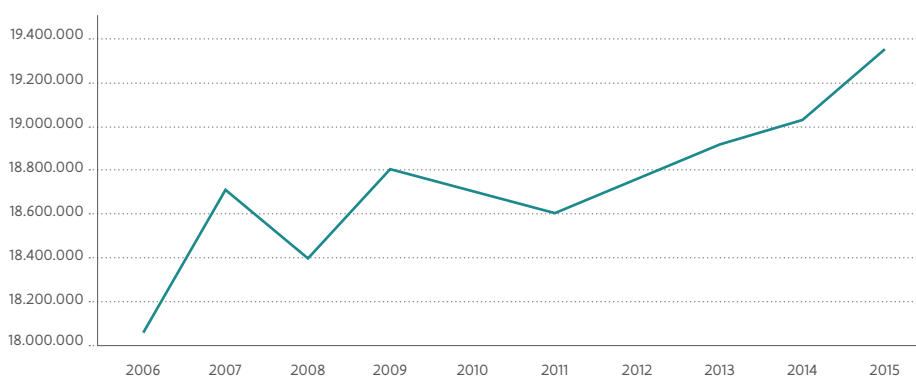
Mensen gaan naar de bib om bibliotheekmaterialen te ontlene, maar bibliotheken trekken ook bezoekers aan voor heel wat andere activiteiten (bv. lezen van kranten of tijdschriften, raadplegen van internet, deelname aan activiteiten, bezichtigen van tentoonstellingen ...). We brengen daarom ook het aantal bibliotheekbezoeken in kaart.

De bezoekers zijn het aantal personen die in de bibliotheek over de vloer komen, om te ontlene, maar even goed om een andere reden. Dit zijn geen unieke bezoekers, want één persoon kan immers meerdere keren per jaar de bibliotheek bezoeken. Daarom spreken we liever over bezoeken.

Grafiek 6.1

Evolutie van het aantal bibliotheekbezoeken in de periode 2006-2015

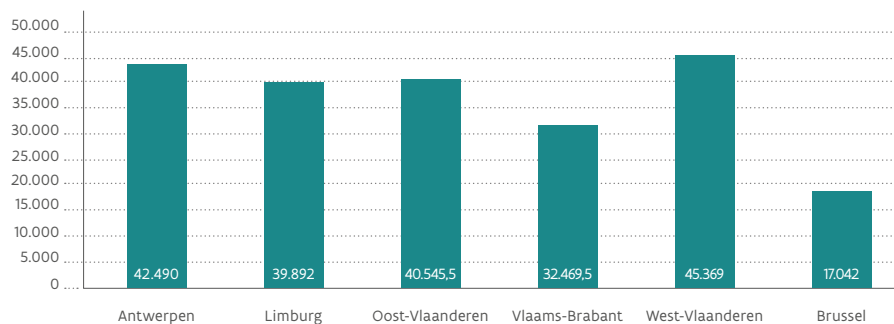

Evolutiegrafiek 6.1 van het aantal bibliotheekbezoeken van 2006 tot en met 2015 toont aan dat het aantal bezoeken aan de bibliotheken tussen 2006 en 2011 erg schommelde, maar dat er sinds 2011 een duidelijke stijgende trend waarneembaar is. Daar waar de bibliotheken in 2006 18.103.891 bezoeken hadden, worden voor 2015 19.363.510 bezoeken genoteerd. Ondanks de vaststelling dat het aantal leners de laatste jaren is gezakt, blijven de bibliotheken dus wel vaker bezoekers aantrekken. Een verklaring voor deze stijgende bezoekersaantallen is te vinden in de activiteiten die bibliotheken organiseren. Bibliotheken bieden een uiteenlopend aanbod aan activiteiten aan.

Op het kennisportaal kan u [via deze link](#) in de rubriek cultuureducatieve werking bekijken welke cultuureducatieve activiteiten de bibliotheken organiseren. In het 'bibliotheek in cijfers gevat' rapport over activiteiten kan informatie teruggevonden worden over evoluties, samenwerkingspartners, activiteiten per doelgroep en activiteiten per doelstelling:
<http://www.kennisportaalccenbib.be/publicaties>.

Grafiek 6.2

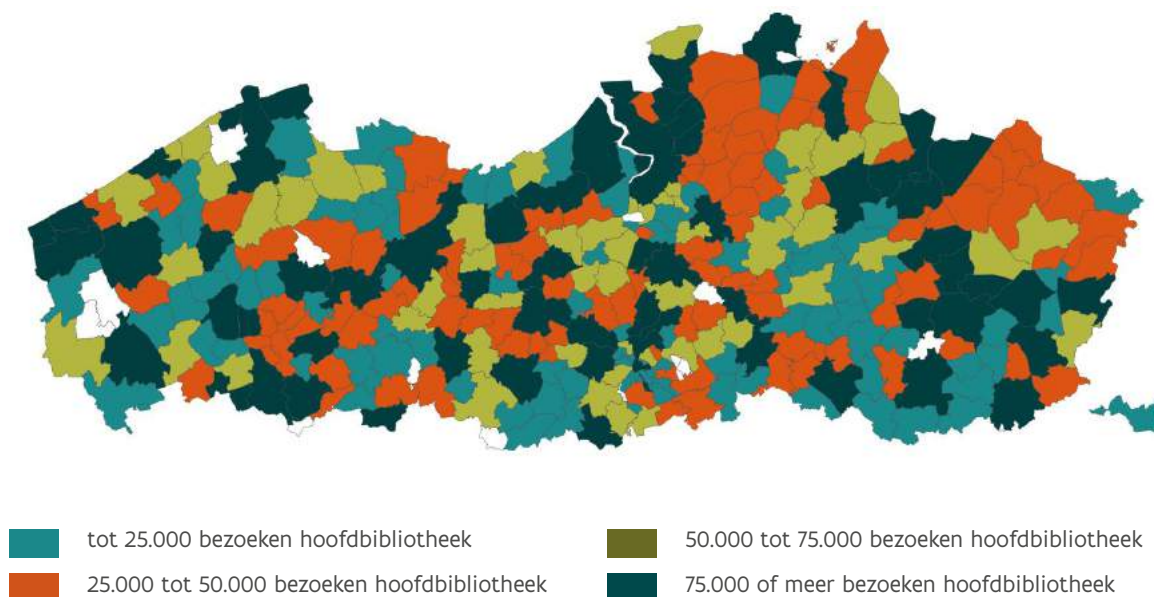
Mediaan van het aantal bibliotheekbezoeken per bibliotheek in de verschillende provincies in 2015

We willen weten of de ruim 19 miljoen bibliotheekbezoeken in 2015 al dan niet evenredig verdeeld zijn over de verschillende provincies. Hiertoe berekenen we voor elke provincie de mediaan (Me) van het aantal bibliotheekbezoeken in de verschillende bibliotheken in die provincie. De resultaten tonen aan dat West-Vlaamse bibliotheken het grootste aantal bezoeken aantrekken, met een mediaan van 45.369 bezoeken per bibliotheek. De bibliotheken in de provincies Antwerpen (Me=42.490), Limburg (Me=39.892) en Oost-Vlaanderen (Me=40.545,5) registreren ongeveer een gelijk aantal bezoeken. Vlaams-Brabantse (Me=32.469,5) en Brusselse (Me=17.042) bibliotheken worden het minst frequent bezocht.

Kaart 6.1

Spreiding van het aantal bezoeken aan de hoofdbibliotheek in Vlaanderen in 2015¹⁰

Niet enkel de spreiding van de lenersaantallen, maar ook de spreiding van de bezoekersaantallen leveren interessant vergelijkingsmateriaal op. Kaart 6.1 toont aan dat bibliotheken een verschillend aantal bezoekers registreren. Het merendeel van de bibliotheken heeft 50.000 tot 75.000 bezoekers. Het is niet zo dat de bibliotheken in grotere gemeenten (i.f.v. inwonertal) per se ook meer bezoekers over de vloer krijgen. Er is een gelijkmatige verdeling over Vlaanderen voor wat betreft de bezoekersaantallen in de bibliotheken.

Ook hier is het interessant om te benchmarken of te vergelijken tussen gemeenten onderling op het vlak van bezoekersaantallen. [Via deze link naar het kennisportaal](#) kan u naar de benchmarkomgeving. Links onderaan klikt u op 'Vergelijk tussen gemeenten', u wordt dan automatisch naar de benchmarkomgeving geleid. U kan dan bijvoorbeeld nagaan of uw bibliotheek in vergelijking met vergelijkbare bibliotheken (bv. op het vlak van het aantal inwoners, aantal gedrukte materialen, aantal inkomsten, etc.) in verhouding veel of weinig bezoekers registreert. [Op deze pagina](#) vindt u meer uitleg over hoe u concreet te werk kan gaan. U vindt er ook een demofilmje dat u stap voor stap toont hoe de benchmarkomgeving werkt.

.....

10 Op het kaartje zijn de gemeenten in het wit gemeenten die een samenwerkingsverband sloten met een andere gemeente of gemeenten die samen een bibliotheek inrichtten met andere gemeenten. De hoofdbibliotheek is in dit geval in kleur weergegeven, de 'samenwerkende' bibliotheek is wit. Het gaat om de gemeenten Houthulst en Lo-Reninge, Sint-Truiden en Nieuwerkerken, Aalter en Ruiselede, Avelgem en Spiere-Helkijn, Poperinge en Vleteren, Blankenberge en Zuienkerke, Hemiksem en Schelle (IveBIC) en Haacht en Boortmeerbeek (HaBoBIB).

Meer weten

Hieronder vindt u een aantal verwijzingen naar websites met informatie m.b.t het publiek(sbereik) van openbare bibliotheken:

<http://www.bibliotheekmonitor.nl/trends-bibliotheken/leden-en-niet-leden/lidmaatschap-van-bibliotheken/item40>

In Nederland zien we in een gelijklopende periode eveneens een daling van de lenersaantallen. Ook in verhouding met de bevolkingsaantallen zien we een treffende gelijkenis.

<http://www.participatiesurvey.be/>

De website geeft basisinformatie over de Participatiesurvey 2009 en 2014 en bevat een geactualiseerd overzicht van de publicaties en presentaties die gebaseerd zijn op de Participatiesurvey, waaronder een luik rond bibliotheekgebruik.

http://socipc1.vub.ac.be/torwebdat/publications/t2004_49.pdf

VCOB ontwikkelde in 2004 samen met de sociologische onderzoeksgroep TOR van de Vrije Universiteit Brussel een gebruikersonderzoek over het profiel en de ervaringen van leners in de bibliotheken. Deze publicatie is intussen verouderd, maar nog steeds een bijzonder bruikbare bron.

www.bibliotheekmonitor.nl

In Nederland worden gegevens over de ledenaantallen en lidmaatschappen naderbij bekeken. Hier worden geen detailgegevens per bibliotheek gepresenteerd, maar algemene cijfers over de sector.

Cultuurcentra in cijfers - themarapport Publieksbereik: We analyseerden de cijfers van de cultuurcentra in de reeks 'Cultuurcentra in cijfers gevat'. Het rapport 'Focus op: publieksbereik' bevat cijfers over het aantal deelnames aan de activiteiten van de cultuurcentra, het aantal deelnemende scholen en het aantal actieve klanten. Deze cijfers gecombineerd met de cijfers over het publieksbereik van bibliotheken geven een zicht op het publieksbereik in de sector van het lokaal cultuurbeleid.

Meer info bij dit document?

Departement Cultuur, Jeugd en Media – Afdeling Sociaal-cultureel werk
Arenbergstraat 9
1000 Brussel

www.sociaalcultureel.be

An Adriaenssen – 02 533 42 37 - an.adriaenssen@cjsm.vlaanderen.be
Lynn Moerenhout – 02 553 41 26 - lynn.moerenhout@cjsm.vlaanderen.be
Maarten Vandekerckhove – 02 553 42 29 - maarten.vandekerckhove@cjsm.vlaanderen.be

Of bekijk onze rapporteringswebsite: www.kennisportaalccenbib.be